

agere credamus; adeoque Alcuinum rectissime illi, **A** *aus, 27 Martii*), postea in menologio Benedictino dum ejus auctoritatem citat (*Lib. v contra Felic. Urgel.*), Sancti appellationem tribuisse; et nomen ipsius jam pridem in Witfordi martyrologio (*Bollan-*

DE M. AURELII CASSIODORI VITA MONASTICA DISSERTATIO.

Nemini profecto displicere debet genuinus ille pietatis ardor, et insita monachorum animis in ordinem suum pia propensio, qua provehendis illius utilitatibus et gloriae certatim incumbunt: si tunc tamen non immodice ferveant studia partium, si facessat ambitus, si exsulet cupiditas, et praecipue quaerentium summa sit religio, si nullus veritati fucus accedat. Verum plerosque videas usque eo difficiles et morosos, ut nihil auctoribus qui sodalitate alicui, aut religioni nomen dedere concedendum velint, dum domestica proponunt; quamvis auctoritas suo pondere gravis, et ratio suis librata momentis, quae in causae subsidium veniunt, secus eis suadeant. Solum scriptoris nomen, aut operis titulis eis nauseam parit, et eo terrentur, velut offensivulo veritatis. Quapropter ne Benedictinum me in Benedictina controversia versantem damnet nescio quis, sciat velim dissertationis hujus scopum non esse ut quid novum accenseam ordini meo, qui pene ad invidiam locuples et felix, nihil alienum aut supposititium, nihil furto abreptum, aut precario concessum ambit. Litandum esse veritati, non cupiditati conscientia docet. Securus igitur et plagii suspicione liber thesimum nobilissimum propono circa monachatum Magni Aurelii Cassiodori Senatoris: num scilicet Benedictinam regulam, quae tum florebat, sit amplexus; vel aliud quoddam, puta, Basilii, aut Equitii, aut alterius secutus sit institutum. Benedictinum fuisse constans fuit veterum assertio. Primus omnium dissensit ab alijs eminentissimus cardinalis Baronius, et qui post ipsum purpurae forsitan fulgore perstricti, veritatis lucem aspicere minus potuerunt. Non dubium quin aliqua utrinque militare sibi argumenta putent doctissimi pugiles. Nos hic nostra primum subjiciemus, deinde audiemus Baronium, et sinceritati non minus quam veritati, ut decet religiosos viros, cautum volentes, non ea praetermittimus quae ejus opinioni utcumque suffragari videbuntur. Libratis eum in modum, ac serio perpensis hinc inde rationum momentis, nihil hic a nobis de quaestione tam difficili definiendum esse putavimus, ut ipsi pronuntient cordati et aequiores viri, an citra injuriam deseri possit Baronius, et citra invidiam Benedictinum dogma defendi; ac ei tandem, quam meliorem judicaverit, celeberrimi problematis parti adhaereat lector eruditus.

ARGUMENTUM PRIMUM.

Ut argumentum hoc, quod liti dirimendae primum occurrit, votis succedat, quaedam sunt praemittenda, ex quibus velut a conglobatis, ut inquit, lector persuasum habeat quod intendimus.

Primo. Concedunt omnes, nec ipsi diffitentur heterodoxi, Cassiodorum aulæ secularis curas et dignitates peractum monasticum professum esse, et cuculum induisse ex allatis in ejus Vita parte II, § 13.

Secundo. Hanc saeculi fugam, et monasticæ professionis encœnium contigisse anno 538 aut sequenti, ut in ejusdem vitae parte prima, § 6., a nobis serio notatum.

Tertio. Vixisse Cassiodorum ad annum 575, ut habet communis chronologia, quam sequuntur Honorius Augustodunensis, Augustinus Florentinus, et alii quos sub finem vitae auctoris citatas a nobis invenies.

Quarto. Nec minus certum est B. Benedictum anno 529 Cassinum migrasse, et in illius montis ver-

tice suam sedem fixisse, et ibidem cœlo maturam obiisse anno 543, ex nobiliori epocha.

Quinto. Ea fuit sanctissimi patriarchæ vitæ fama, ea miraculorum gloria, is regulæ genius et character, ea demum in ejus discipulis observantiæ regularis disciplina, ut sibi nomen apud omnes celeberrimum fecerit; nec in Italia solum, cui toti multus inclaruit; sed in Sicilia, Galliis, Hispaniis cæterisque nobilioribus Europæ partibus, dum in terris degeret, mirandum se præbuit aut stupendum.

Sexto. Regulam suam, ipse dum adhuc viveret legislator, promulgaverat, eamque Siculis per Placidum, per Maurum petentibus Gallis observandam tradiderat.

Septimo. Notandus famosissimus ille locus epistolæ abbatis monasterii de Fundis ad Simplicium Cassinatem (*Chron. Cassin. pag. 355*), qui tertius a B. Benedicto cœnobium rexit. ejusque discipulus fuit: unde colligit omnes qui soli student veritati quod circa annum quingentesimum et sexagesimum Regula sancti Benedicti non solum omnibus Italiae provinciis innotuerat, sed etiam singulis earum monasteriis imperabat: *Hinc factum est*, inquit abbas Fundanus, *ut jam omnia monasteria Campaniæ, Valeriæ, Tusciæ, Liguriæ, et aliarum provinciarum Italiæ, certam et rectam regulam vivendi quam sanctissimum et Deo acceptissimum Benedictus magister tuus instituit, servare decreverint, ut juxta illum viventes, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinare præsumant.* Hujus auctoritatem epistolæ nemo jure vocaverit in dubium, quam probavit doctissimus Lucas Holstenius bibliothecæ Vaticanæ prefectus, visis prius et serio discussis vetustissimis Musæi Cassinensis membranis (*Chron. Cassin. pag. 356*), in quibus exstat illud venerandum antiquitatis monumentum: quam etiam commendant, et acerrime propugnant Hugo Menardus, Hæftenus in suis Disquisitionibus monasticis, Angelus a Nuce in suo Monast. Cassinensi, et quidam alii.

Octavo. Juvrit etiam advertisse, priusquam regula hæc Benedictina publici juris fieret, singulos abbates peculiare ad libitum suis monasteriis leges fixisse, ut monet Cassianus Instit. 2, cap. 2: *Tot propemodum typos et regulas vidimus usurpatas quot etiam monasteria cellasque conspeximus.* Cui consentit citatus abbas de Fundis: *experientia comperit est multorum rectorum mores varias vivendi formas in monasteriis peperisse.*

Vice coronidis atroximus Vivariense cœnobium a Cassiodoro constructum fuisse prope Scyllacium in Calabria, et regno Neapolitano, in quo suum etiam Cassinense monasterium exereat D. Benedictus; cuius vita prope d. vina omnibus Italis notissima Senatorem nostrum sive apud Gothos fulgentem, sive apud Vivarienses absconlitum, latere non potuit.

Ex his omnibus sincere præmissis, et firmiter stante Fundani abbatis sententia, colligere liquet notissimum fuisse Cassiodoro S. Benedictum, audivisse vitam ejus sanctissimam et miracula, nec non et discipulorum pietatem atque sanctimoniam; maxime cum triginta et amplius annis celeberrimi legislatoris ætatem excesserit; non ignorasse quo ambitu, quo mentis ardore, et quibus studiis Regula illius passim efflagitata ad alias nationes transvolavit; nec fieri potuisse quin ea jam a tot monasteriis accepta in Senatoris manus deveniret, eamque legerit. Quam

igitur aliam vivendi regulam sibi, et suis monachis delegisset vir quidem Christiane probus, sed haec-nus claustrum neophytus, et qui prima jaciebat monastice perfectionis fundamenta, nisi Benedictinam, quam ceteris omnibus excellentiorem et præstantiorem esse tota fatebatur Italia, quamque omnes in monastica disciplina exercitiores ultra amplexabantur? Num ergo aliis omnibus ad S. Benedicti Regulam currentibus, inquit ejus synchronus abbas Fundanus, ipsis etiam abbatibus in novam hanc Ecclesie regularis matricem velut iterato introeuntibus et renascentibus, Cassiodorus solus basisset in veterum cœnobiorum rudibus, ex disjectis et unglevaque dispersis aliorum maceris novam sibi molem excitaturus? Num aliis omnibus peculiares suas leges deserentibus, et Benedictinas amplectentibus, derelictam ab aliis viam aggressus fuisset vir prudentissimus. aut novam sibi paravisset vir modestissimus? Equidem non dubitaverim quin succensus ille candidæ pietatis studio, monastice perfectionis amantissimus, et fratrum profectui imprimis deditus, eam sibi et cœnobitis suis proposuerit proficiendi methodum et normam, quæ ceteris jam prævalebat; nec quisquam nisi plane divinans asserere queat, quod exactoratis omnium Italice monasteriorum peculiaribus legibus in gratiam Benedictinæ, sola eam respuerit domus Vivariensis, nulli adhuc regulæ addicta.

Verum urgeamus acrius, si placet, majoremque, si fas est, huic argumento lucem afferamus. Cassiodoro monasticum professuro necessarium fuit tum abbatem, tum monachos eligere, sub quibus prima saltem tirocinia poneret vitæ claustralis. Nec enim homo hujus disciplinæ imperitus a magisterio studium aggredere humilitatis et obedientiæ; superiorem ageret nondum novitius, et alius verbo prælucret nondum prima artis elementa doctus; nec minus a prudentia Senatoris quam a monachorum moribus fuisset alienum, e suis sæcularibus novam statim institui congregationem, non permixtis saltem duobus aut tribus senioribus mystis, quorum exemplo et usu recens ille Vivariensium cœtus erudiretur. Quem igitur abbatem, quos monachos accerseret, nisi Benedictinos statim obvios, probatos, et ab exteris etiam undequaque quesitos? Stat igitur, Baronii pace dixerim, Cassiodorum, sicut ceteros Italice cœnobiarchas, Benedicto nomen dedisse; nec aliam Vivarienses monachos regulam amplexos quam Benedictinam.

ARGUMENTUM II.

Desumitur illud ex eadem Regule Benedictinæ praxi, seu pari vivendi forma Vivariensibus ac monachis Benedictinis familiari, ex qua non obscure colligere licet eos diversis legibus non vixisse. Quod ut demonstretur, illud imprimis occurrit, quod Regule primo cap. S. Benedictus duo tantum probans monachorum genera, cœnobarum et anachoretarum, primum instituendo præcipit, alterum exercitatis, et jam emerite militiæ veteranis consulit. At Magistri vestigiis sæculis inhærens Cassiodorus, secretiores cellas in ambitu montis Castelli, qui muro monasterii cingebatur, distinguit; ut quibus impulsus Dei et consensus abbatis faveret, liceret bene instructis fraternæ ex acie ad singularem pugnam ereini descendere. Præmissis enim in capp. 29 et 32 libri Divini. Litt. iis quæ fortissimum cœnobarum disponent genus, sic pro eremitis edicit: *habetis montis Castelli secreta suavia, ubi velut anachoritarum, præstante Domino, feliciter esse possitis, etc. Quapropter aptum erit vobis eligere exercitatis jamque probatissimis, illud habitaculum, si prius in corde vestro præparatus fuerit ascensus: quod sensu verboque tenus Benedictinum est effatum.*

2. Quoad horas prandii et cœnæ, quoad regularia, et alia severiora ab Ecclesia indicta jejunia, consentit pariter cum legislatore nostro Senator, ut perspicuum est ex collatione cap. 39 et 41. Regule

A Bened. cum præfat. Cassiodori in Psalmos, et cum iis quæ diximus in ejus vitæ part. II, § 36.

3. Par apud utrumque cura infirmorum, et de balneis in eorum subsidium construendis, pene verbis cœrent: *Balneorum usus, inquit Benedictus cap. 35 Reg., infirmis, quoties expedit, offertur. Balnea quoque, inquit alter cap. 29 lib. de Div. Litt., congruenter ægris præparata corporibus jussimus edificari; nec minor utriusque providentia, quin potius idem statutum D. Benedicti cap. 36 Reg. et Cassiodori cap. 21 citati libri, ne a servitoribus negligantur ægrotantes.*

4. Item apud eos hospitalitatis cultus.

5. Mirabilem bibliothecam instruxerat Cassiodorus, ut monachi juxta D. Benedicti præceptum acciperent omnes singulos codices de bibliotheca (Reg. S. Bened. cap. 60; Cass. lib. Div. Litt., cap. 28 et 32; Reg. S. Bened. cap. 48; Cass. lib. Div. Litt., cap. 8).

6. Et quod mireris monitum patris de candela jugiter ardente, sic integrum voluit filius obediens, ut perpetuæ lampadis usum Vivariensibus adveniret ex cap. 30 libri Divini. litterarum (Reg. cap. 22).

7. Nec siluit Baronius ad annum 562 Cassiodorum sic suis cavisse ab omni sæcularium conturbatio, ut quidquid ad vitæ et pietatis commoda auxilio foret, ipso contineretur monasterio, et salva religione silentii, et otio contemplationis, cunctorum necessitatibus fratrum fieret satis. Quod exquisita sapientiæ digestum Benedictinæ debet Regule cap. 66, quæ jubet monasterium sic construatur ut omnia necessaria, id est aqua, molendinum, hortus, pistrium, vel artes diversæ intra monasterium exercentur, ut non sit necessitas monachis vagandi foras, quia omnino non expedit animabus eorum. Nec prætereundum ita religiose Cassiodorum huic mundato legislatoris obtemperasse, ut libros qui de medicina et re domestica, et alendarum avium, maxime columbarum cura disserunt propter infirmos, quibus solis sunt usui, a suis voluerit esse legendos.

Verum hic forsitan oppones non aliis sub legibus quam iis quarum modo mentio facta est, ut plurimum ceteros vixisse monachos, ut proinde certa non sit ex allatis ratio concludendi pro Benedictino Cassiodori monachatu. Damus id quidem habentis in Cassiodorum nonnulla ex præfatis statutis D. Benedicto cum omnibus monachis communia servasse; neque vero inde solummodo colligimus eum Benedictinis ascribi oportere: verum cum et communibus et propriis sancti legislatoris placitis Senatorem paruisse ostenderimus, ipsum a tota Regula ne vel latum quidem unguem deflexisse inferendum merito censemus. Adde quod ea quæ communia diximus eodem sensu iisdemque pene ac Benedictus verbis sibi tribuerit Cassiodorus, ut amplius patebit ex argumento sequenti.

ARGUMENTUM III.

Non solum ex iis quæ Cassiodorus jam monachus egit nobis asserere licet ipsum Benedicto vel viventi, vel proxime defuncto nomen dedisse; sed quæ ubique operum suorum ad Vivarienses passim scripsit, id certo demonstrant; videtur enim succincta sparsim in Benedictinam Regulam commentaria exarasse, quibus tacito legislatoris nomine ejus loquendi tropus usurpat. Pauca delibabimus ex multis, quibus lectori citra tædium fiat satis.

Primum occurrit officii, seu operis divini dispositio, diu noctuque peragendi, quam adamussum Benedictinam, seu ad sexdecim integra Regule capita Senatorem concinnasse, probant ea quæ scripsit in præfatione Commentarii sui in Psalmos, et aliis in locis, ut etiam ostendimus in ejus vitæ parte II, § 17.

2. Horæ canonicæ dicuntur opus divinum, ut a Benedicto Reg. cap. 43, sic a Cassiodoro lib. Divini. Litt. cap. 30, etc.

3. Eadem apud utrumque nomenclatura ea pars officii quam nos matutinos dicimus, *vigiliæ nocturnæ* nominatur (Reg. cap. 43; Cassiod. in psal. LXXVI);

et ut ad eas tempestivus et facilis esset accessus, A tinniensium horologiorum, et jugis luminis usu ingeniose providit Cassiodorus: *Hæc ergo procurata sunt*, inquit cap. 30 lib. Divin. Litt., *ut milites Christi certissimis signis admoniti, ad opus exercendum divinum quasi tubis clangentibus erocentur.*

4. Convenit inter eruditos nullum in Occidente atate Benedicti superiore in serie horarum canonicarum completorii meminisse, et illius usum et formam Occidentalibus monachis præscripsisse, cujus ritum sanctissimo Patri debet etiam Romana Ecclesia, ut probe scribit Bellarminus, Francolinus, Hugo Menardus, cardinalis Bona, et alii ab eo citati cap. 10 de Divina Psalmodia. Igitur haud dubium quin Benedictinam Regulam secutus sit Senator, dum in prologo sui in Psalmos Commentarii, et in psalmo cxviii, et maxime in conclusione psal. xc, completorios post omnes actus diei, noctis adventus jussit decantari.

5. Similibus utriusque in manuum laboribus monachis, ne otio torperent, præscribendis, similibus B distribuendis unicuique secundum vires suas operibus cura et sollicitudo. Similibus ambo verbis inimicam animarum otiositatem et desidiam a claustris procul amandare contendunt (*Reg. cap. 48; Cass. lib. Div. Litt. cap. 30. Reg. cap. 48; Cass. lib. Div. Litt. cap. 32*).

6. Uterque pari veneratione Cassiani scripta coluit, suisque legenda proposuit. *Sedeant omnes*, inquit Benedictus Reg. cap. 42, *et legat unus collationes Patrum*, scriptas scilicet a Cassiano. *Cassianum presbyterum*, ait Cassiodorus lib. Div. Litt., cap. 29, *ædulo legite, et libenter audite*: id est forsitan audite, dum sedentibus aliis, ut præcipit Benedictus, Cassiani collationes unus coram legeret.

7. Cassiodorus Vivarienses obedientia præ cæteris virtutibus exerceri jussit, cujus ut religiosior esset observantia, eam ipsis pene verbis commendavit, quibus S. Benedictus ea, veluti tessera quadam, discipulos insigniri voluit (*Reg. cap. 5; Cass. lib. Div. Litt. cap. 32*).

8. Nec minus persuadent Benedictinum Vivariensium institutum tot peculiare Benedicto loquendi formulæ, quibus sic studuit Cassiodorus ad suos scribens, ut pene in verba Magistri jurasse videatur: exemplo sit quod variis in locis lib. Divin. Litt. fratres suos vocet *milites Christi*, usu Regulæ familiari (*Cass. lib. Div. Litt., cap. 30*). Item, *fi que illa scala Jacob*, etc.; sed *gradus iste humilitatis* (*In præfat. psal. cxix*), etc. *Unde scalam illam Jacob pro parte aliqua* (*Lib. Div. Litt., cap. 32*), etc., *magnæ remunerationis est præmium sine aliquo murmure præceptis salutaribus obedire* (*In psal. lxx, v. 15*). Item: *Que vilis comparari possunt* (*In psal. cxxxvi, v. 11*); Item, *istæ cogitationes, dum sunt parvulæ percutiuntur in petram* (*Prolog. Reg. cap. 7, 5, 55*). Ex quibus et aliis passim obviis facilis est conjectura nullatenus Benedicti Regulam sic Cassiodoro ad manum fuisse, nisi ex illius usu et diutina lectione quam in congregatione sæpius iterandam præcipit illa cap. 66.

Idem nec inepte quidem probari potest ex hæc Senatoris sententia, sic ad suos scribentis cap. 32 lib. Div. Litt., *Tam regulas Patrum quam proprii præceptoris jussa servate*. Per regulas quippe Patrum Benedictinam intelligi opinantur nec pauci, nec ignobiles viri, ratî SS. legislatorem Benedictum modestiæ causa suum nomen genuino fetui suppressisse, et Patrum nomine, quorum placitum multus adhæsit, posteritati uncupasse. Vide Hugonem Menardum lib. de Orig. ordinis sancti Benedicti, Hæftenum in Disquisit. monast., et plures alios ideo ita sentientes; quia, ut recte notat S. Benedictus abbas Aniane in præfatione Concordiæ regularum, certam est B. Benedictum suam a cæteris regulam assumpsisse. Et ut in vita S. Martini de Vertano legitur: *Quam regulam, S. Benedicti, priorum Patrum decretis institutam a transalpinis regionibus serunt ab ipso delatam. Superflui esset laboris plura in hæc rem congerere;*

non enim diffiteri possunt eruditi regulam hanc ipso etiam vivente legislatore sic inscriptam, et a coæta-neis auctoribus eo sub titulo laudatam; eam enia Gregorius inter magnos B. Benedicti discipulos maximus simpliciter et absolute vocat Regulam monachorum in lib. ii Dialogorum. Sic etiam in antiquissimis chartis, pontificum decretis, diplomatibus regum, et conciliis citatur (a), ubi *Lex Monachorum, Regula sancta, Regula Patrum, Norma Patrum*, nihil aliud sunt, nisi ipsa Regula Benedicti, quam ex melioribus et exquisitis Patrum sententiis confectam advertens Cassiodorus, non male *Regulas Patrum* more cæterorum appellavit.

Quod si pertinacius quidam reluctantur, et malint Senatorem ad omnes indiscriminatim et universim regulas antiquorum Patrum memoratis verbis intendisse, quem obsidem dabunt suæ fidei, ut isthæc citra tanti viri injuriam posse asseri quis tuto credat? Nutaret certe, ne dicam penitus obrueretur Cassiodori prudentiam sub tanta præceptorum mole, si constaret virum discretionis præcipuum tot importabilia onera suorum humeris alligasse, puta regulas Antonii, Pacomii, Macharii, Oresii, Basilii, Cassiani, et id genus plurium; quas quidem monachis indigitare utilissimum est, ad eas cogere nocivum; secus autem de Regula, quam ipse specialiter profliteris, a cujus imperiis totus pendeat monachus necesse est.

Sed ut longius facessant, et funditus ruant adversariorum responsa, vel unum adhuc urgere liceat, quo citra scrupulum quilibet facile credat Cassiodorum per *Regulas Patrum* nullum alium Regularum codicem insinuasse, quam Benedictinum. Certum est quam toties suis commendavit observantia regularis perfectionem eam esse, cujus usum vigere voluit in suo monasterio Vivariensi; certis enim legibus, certis usibus non vagis, non temere, aut perfurtorie conceptis stare debet familia regularis. Sed ex ejusdem Senatoris scriptis, dictatis, et a nobis superius recensitis, maximeque ex completorii totiusque officii divini dispositione constat Vivariensis monasterii usus alios non fuisse quam quos præscribit Regula S. Benedicti. Ad illas igitur observantias Benedictinæ Regulæ a se pridem propositas, ad illam, inquam, praxim cuique notam, in Italia universa receptam, suos hortatur Cassiodorus; quam ideo *Regulas Patrum* appellat, quod alio tunc temporis non vocaretur nomine, sciretque a legislatore compendiose in sua Regula redactum quiddid in immensa varietate veterum Patrum suppellectili sparsum jacebat.

ARGUMENTUM IV.

Eruiat illud ex auctoritate scriptorum qui asserunt Cassiodorum S. Benedicti discipulum, et regulam ejus professum, quos antequam proferamus in medium, notandum haud sine admiratione altum apud veteres de viro in sæculo et in claustrum vita et scriptis clarissimo silentium. Jurgantur pene posterioris ævi auctores cum Procopio, Jornaide Ravenate, et ipso etiam Isidoro Hispalensi, qui aut vir, aut jejune nimis de Cassiodoro, et ejus vivendi ratione prolocuti sunt; quamvis ab ejus operibus non pauca mutuati fuerint. Verum vix ullus nobis videtur conquerendi locus, si de Benedictino Cassiodori monachatu, quem unicum inquirimus, sit sermo; non desunt enim qui sententiæ nostræ aperte suffragentur, et tandiu synchronum testem citabunt, quandiu integra stabit et invicta superius allata abbatis Fundani auctoritas. Secundus testis accedet Gabriel Vuarrî lib. m de Situ et antiquitate Calabriae, circa finem: *Si tamen is*, inquit Paulus Æmilii Senatorius in Historia monasterii Carbonensis, pag. 14, *libri auctor fuerit, licet nomine ejus in lucem prodierit; nam multi, et fortasse non insulse Guillelmi cardinalis Sirlleti præstantis doctrinæ, et exacta studiorum disci-*

(a) In Chron. S. Wandregisili. Concil. Rothomag. sub Ansberto. Beda in Vita S. Wilfridi. In diplomate Theodorici in gratiam S. Mauri monasterii.

plina celebris ingenio ascribunt. Is, inquam, auctor, A quisquis tandem ille sit, qui antiquitates, seu res Calabriae et Scylacii, ubi situm Vivariense cœnobium apprimè noverat, sic de Senatore loquitur: *Fuit Cassiodorus in secularibus disciplinis omnium suo sæculo facile eruditissimus; sed, sæculi honoribus contemptis, divi Benedicti monachus factus, divinarum Scripturarum scientia atque etiam sanctitate effulsit. Non aliter doctissimus Espenceus lib. in suarum Digressionum, pag. 345, ubi de cancellariis erudite disserit. Similia profert Hieronymus taber i parte Historiæ urbis Ravennat., pag. 1570, in qua præter alia commemorat Cassiodorum gloriæ secularis fastidio nuntium mundo remisit, et in schola S. Benedicti alius meruisse; ex tracto s. is sumptibus et magnificentius aucto Vivariensi monasterio. Non absimilia legimus apud Hieronymum Platam lib. II, cap. 32, de Bono Statu religionis. Et apud Sanderuan in sua Bibliotheca ms. Belgica, vetus codex S. Amandi in Flantria, ab ipso Sanderone lectus, ut ipse testatur, hæc habet in titulo: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris, et postea monachi Benedictini, liber de Anima, et de ejus Divinarum Litterarum institutione liber primus tantum.**

Claudent agmen qui præire debuerant ipsi rerum Benedictinarum ex professo tractatores, qui Senatorem nostrorum suo ordini ascribendum unanimi consensu asseverant, multisque argumentis demonstrare contendunt. Ita Trithemius lib. II et III de Viris illustribus orl. S. Benedicti; Arnoldus Wion lib. V de Ligno vitæ, cap. 5; Antonius Ypezus abbas Vallisoletanus tom. I Chron.; Stengelius, Bucelinus in Menologio et in Annalib. Benedictinis, et alii quos citant.

At forte suspecta fuerit Baronianis domesticorum scriptorum auctoritas: imo vero iis ut pote oculatis testibus, et veritatem e secundo bibliothecarum nostrarum sinu eruentibus major adhibenda fides quam extraneis, quibus nec ordinis Benedictini patuere scrinia, nec mss. supellex propemodum immensa. Nec ullus quidem sanæ mentis cæca umbratilis cujusdam gloriæ ordinis sui libidine abreptos censuerit, tam curiosos hujusce rei discussores, et integerrimos opinionis suæ ob argumenta non contentenda propugnatores. Quid plura? eorum qui Baronium ætate præcesserunt nemini dubia fuit unquam Benedictina Cassiodori professio, quem si qui monachum simpliciter et sine addito, ut aiunt, aliquando vocare, sicuti Paulus Diaconus, Honorius Augustodunensis, Sigibertus, Ordericus Vitalis, Robertus de Monte, abbas Urspergensis, Otto Frisingensis, Gesnerus, Sixtus Senensis, et alii quamplurimi, cum hoc nomine Benedictinum fuisse significaverunt, vel quod nullus eorum avo præter Benedicti discipulos monachi gloriaretur appellatione, vel quod non alio caractere tot viros illustres, quos ordini nostro nemo invidet, suis in scriptis insigniverint. Eodem plane sensu antiquioribus mss. codicibus Cassiodori in Psalmos titulus hic præfigitur, *Cassiodori jam Domino præstante Conversi Expositio*, etc. Quid enim alud, queso, innuit Conversi vocabulum, nisi Benedictinam Regulam professum monachum jam adultæ, vel provecæ ætatis, et chori munitis addictum; sicut Nutriti nomen nondum, aut vix puberem voto potius parentum quam suo sancti Benedicti cucullum induentem. Id enim aperte colligitur ex Gregorio Magno lib. II Dialog., capp. 47 et 48 et alibi. D. Lanfranco in Decretis pro ordine S. Benedicti, cap. I, sect. 4. Imprimis autem ex D. Anselmo capite 78 lib. de Similitudinibus, qui inscribitur: De Contentione inter monachos Nutritos et Conversos, apud quos omnes, et alios non paucos, idem est Conversus, qui monachus Benedictinus. Stet igitur ratum ac plane indubitatum suis semper alumnis a Benedictinorum ordine annumeratum Senatorem; donec huic eum tandem nostro sæculo eripere tentaverit eminentiss. cardinalis Baronius. At quo jure vidcamus.

ARGUMENTUM BARONII,

Et alia quædam contra Benedictinum Cassiodori monachatum objicienda expendantur.

Certum est ex superioribus momentis nulla veterum auctoritate ex albo Benedictinorum expunctum a Baronio Cassiodorum. Quibus ergo putas argumentis fretus doctissimus annalista, tot a nobis hactenus allatis auctoritatibus, tot adductis rationibus contradixit? Nullo sane, nisi unico, eoque, ut aiunt, negativo. Illius vim, si quem habet, non tantum non minuimus, sed eam majoribus conjecturis augebimus in gratiam eminentissimi cardinalis; et ne quid caudori desit, non silebimus ea ad quæ fors ipse non advertit, et quibus opinioni suæ utcumque blandiri potuisset. Sed ante omnia juvat eum ore proprio loquentem audire; sic igitur ille, ad ann. 494: *Sed quid insuper Cassiodorum pro animi arbitrio sub ejusdem S. Benedicti regulis monachum referunt, cum agens ipse de monachis a se collectis in Comment. de Divinis Lection. cap. 29 et 52, nec ullam quidem, cum in eo argumento versatur, S. Benedicti vel regularum ipsius habuerit mentionem; quæ certe ante omnia ipsis monachis ante oculos ponendæ erant? Hæc omnia, nec plura profert Baronius ut Senatorem cœtui Benedictinorum immedie asciptum ostendat. Sicut de Benedicto capp. illis 29 et 52 abbas Vivariensis, inquit summus Annalium scriptor, ubi nulla major eum laudandi, et regulæ ejus alleganti sese præbebat occasio; non potuit igitur in ejus ordinem convolasse. Sed potuit, reponit alii in aliis libris, quos hactenus latere vel perisse certius constat, tanti Patris et ejus Regulæ meminisse. Quid tum etiam si Baronio objiciamus alium cardinalem, non mediocri literature virum, ipsum item bibliothecarium S. Romane Ecclesiæ, Guillelmum Sirlatum doctrinæ fama et auctorum sui sæculi testimonio celebrem, qui in Historia Calabriae Cassiodorum Benedictinis accenset?*

Sed ut argumentum negativum vim obtinet nonnunquam, si suis libretur momenti, placet rationi Baronii nihil luminis denegare, et investigare quid tandem illud sit, quo pravio deflectere potuerit a via communi et ab omnium consensu. Si Cassiodorus, inquit, S. Benedicti Regulam vovisset, illius procul dubio mentisset in citatis supra capp. 29 et 52. Illud benevole cogendum, si tunc nulla potuit suppetere excusatio silentii; puta quod cum ea scriberet, jam usitatissima esset Vivariensibus illius Regulæ observatio: ut proinde nulla fuerit ratio Senatori ad illius proximam ahortandi: sed illud unicum sibi superesse censuit, ut exemplo S. patriarchæ emendicatis ex aliorum Patrum lectone subsidii, suos instigaret ad perfectionem evangelicæ culmen. Non dubium certe quin Benedictina Regula legere tur quam frequentissime, ut illa præscribit, in quotidianis monachorum synaxibus, omnium manibus tereretur, et ab ipsis etiam ordinis incunabulis, ut ferunt vetustissimæ nostræ membrance, memoriter addiceretur. Quis igitur, amabo, post hæc Cassiodoro locus, aut quæ necessitas ad lectionem illius Regulæ monachos invitandi, cogendi, trahendi? Sicut, inquam, Benedictum, qui privatim et coram jugiter audiebat in cœnobio Vivariensi, et alios solum cœnobitiæ palæstræ magistros et Patres indigitavit, ne qui opus et administratio deesset iis quorum profectum nunquam non sedulum invigilabat.

Age vero non minus incommoda videtur ipsi Baronio ejus argumentatio, et in ipsum retorquenda, qui consentit Senatorem monachum fuisse, et cœnobitas certæ regulæ sese subdidisse, priusquam in Benedictinam omnes convenirent. Ita enim ille: Si Cassiodorus fuisset monachus S. Benedicti, ejus meminisset, aut saltem Regulæ quam promulgavit; et quidem capp. illis 29 et 52. Sed non meminit; igitur, etc. Sic retorquemus: Si Cassiodorus fuisset monachus, eo loci meminisset regulæ cui se addicerat, et quam Vivarienses sequebantur. Sed non meminit. Igitur non fuit monachus. Atqui ipsam huc

na-ticem professum esse scribit Baronius. Igitur non a quecuque certa filies argumenti negativi; et eam utrobique periclitari æquus censeat analista. Non facilis quidem doctissimo cardinali hujus nodi solutio; vel enim respondebit, nihil curæ et necessitatis fuisse Cassiodoro capitibus illis ulius regulæ meminaisse, et sic convenimus; vel ibi sat superque suis insinuassem quam ipse regulam sectaretur. At hoc si ita esset, disertis verbis exprimere debuisset Baronius, quæ illa Vivariensium norma; et ex ejus observatione non abnativo quidem argumento, sed positivo conficere Benedictinum non obtinuisse ut communem et usualem, si dicere fas est, Cassiodorensis monasterii canonem. Non minus enim lussisset syllogismo suo negativo, et dialectico cavillo, quam qui probaturus sanctum Bonaventuram Benedictinum non fuisse, hoc solum nobis objiceret enthymema: Nulla apud eum Regulæ S. Benedicti mentio, ubi tamen commoda citatio videretur. Igitur certum illam amplexum non esse. Sed rem acutius tetigisset hoc meliori effato: Regula Francisci alii est a Regula Benedicti: primam servavit Bonaventura; non igitur alteram. Sic certe indicare debuit Baronius quam regulam Cassiodorus sequeretur, siquidem ipsi constet, quod de illa disseruerit citatis capitibus 29 aut 32. Sed non potuit: unde recurrit primum allatæ responsionis membrum, nihil scilicet eo loci Senatoris movisse, ut de S. Benedicti Regula nominatim ageret, quod iterum paucis demonstramus.

Illud utrum videtur intendisse Cassiodorus toto in libro de Divinis Literis, ut ad studium sacræ Scripturæ cœnobitas suos instrueret. Hinc ostendit quibus potissimum libris ejusdem et addiscendis impensius incumbere. Deinde circa medium capitibus 28 provide monet, ut si quibus grave fuerit aut invidiam penitus studium illud Scripturæ sacræ, hortis excolendis, serendis arboribus, aut alendis piscibus sese dedant, non inutili quidem opera, sed fratribus, hospitibus et infirmis profutura. His porro monitis absolvitur caput 28. Toto vero capite 29 primum de facultatibus monasterii Vivariensis non parce dissevit, et quæ ad necessaria et commoda vite multos contulerit, prudens recenset. Tum suos hortatur ut caducis et terrenis omnibus valere jussis, cœlestia serio meditentur. Eaque ut animo prosequantur anteriori ducem inligat Cassianum, quem pari encomio extulerat etiam S. Benedictus. Tertio legislatoris ejusdem insistens vestigiis, ejus licet suppresso nomine, cellarum mentionem facit, quas exstrui jusserat iis quibus post exhaustos cœnobiticæ vite labores sacrum jam eremi otium arrideret. Verum quid iis in omnibus necesse habuit Cassiodorus commendare sancti Benedicti Regulam, iis presertim monachis, quos, pace Baronii dixerim, saltem hic supponimus Benedictinos; quippe ne res ipsa quidem quam prosequeretur illud exigebat, aut ipse monachorum fervor, quibus nihil tum erat antiquius quam Regulæ, omnium votis expetite, omnium linguis celebrate, præceptis strictius inherere? Quis enim dixerit quod quoties superior aut abbas verba facit ad suos de studiis, de labore, vel aliis regularibus exercitiis, toties regula in eis familiarem, usque notissimam in memoriam cogatur revocare? Quasi vero tot abbates sanctissimi, quos in D. Benedicti ordine meruisse certissime constat, inter Benedictinos censendi non sint, quia in aliqua ad suos parænesi nullam de Benedicto ejusque Regula fecere mentionem. Fateor equidem, si cœnobium regularis observantiæ patiatur aliquid detrimenti, nullum tunc aut impendentes aut grassantibus jam malis præsentis lœre remedium, quam ipsius Regulæ memoriam, in cujus verba publico sacramento sit juratum. Sed rebus integris, et dum illibatis, ut in Senatoris nostri monasterio, perseverat disciplina vigor, supervacanea profecto est, ne dicam molesta, iterata fore singulis momentis ad regulæ observationem ahortatio. Certe cum Vivariensibus

A legislatoris sui legibus jam addictissimis alios monasticæ perfectionis duces proponeret Cassiodorus, eorumque sensa depromeret; dum reconditis tam in sacris litteris quam in Patribus orthodoxis divinæ sapientiæ fontes reseraret, licet ibi eorum regulam siluerit, jure tamen merito et illis, et officio suo facere plusquam satis sibi videbatur.

Iniquus objicitur a Baronio caput 32, nec enim probat cur in eo plura quam in superiori capite 29 de S. Benedicto ejusque institutis verba facere debuerit Cassiodorus; et quæ de priori capite 29 diximus, illius in posteriori silentium facile apud omnes excusarent. Neque tamen S. Benedicti Regulam ibi a Senatore prætermissam statim concessero, cum nec levis sit, nec improbabilis superior conjectura, qua cunctis opinari liceat Cassiodorum sui præceptoris Benedicti non obscure meminisse, vel primis illius capitibus verbis, cum ait: *Tam regulas Patrum, quam præceptoris proprii jussa servate*. Non enim audiendus esset is qui grammaticæ magis quam rationi serviens regularum nomine non tuam, sed plures intelligi contenderet; nam Baronius ipse, dum disputat de eadem Regula, non semel eam regularum vocabus appellat.

Addimus denique quod unicum Baronianæ opinionis fundamentum eam funditus evertat; illud enim quod unice nobis opponit, si verum est de Regula Benedictina Cassiodori in lib. de Div. Litt. silentium, clamat illam fuisse regulam cœnobii Vivariensis. Quod hac ratiocinatio e demonstramus: Notissima est Senatoris sollicitudo in conquirendis et undique comparandis libris, quibus se ad miraculum crevit celeberrima Vivarii bibliotheca: non minus perspicuum quot votis, quot molis satageret, ut nihil suis deesset opis humanæ, quo assidua piorum codicum lectione Deo sublimius inhaerent. Tertio supponimus ex præmissis ut indubitatum Regulam S. Benedicti suo merito, sua fama et celebritate Senatori commentatissimam fuisse. Qui igitur fieri posset ut vir suorum salutis cupidissimus, dum cetera vestigat longius, ambit sollicitus, enit impensius, pietatis et perfectionis monasticæ subsidia, hanc unam Regulam neglexerit omnibus numeris absolutam, probatissimam singulis, vicinam tandem, ipsique notissimam? Hanc siluit; esto, sed quam Vivarii parietes altius personabant!

SECUNDA OBJECTIO.

Hanc et eas quæ sequuntur a viro doctissimo multisque titulis a nobis colendo propositas objectiones subjiciamus in gratiam cardinalis Baronii, ad quas forsitan non advertit. Objicit igitur Cassiodorum S. Benedicti discipulum non fuisse, sed Cassiani, quod ejus scripta Vivariensibus suis sedulo commendaverit.

Respondemus: 1º Aptam omnino non videri hanc consecutionem: Probavit Senator, et commendavit suis monachis scripta Cassiani; igitur regulam ejus, si quam evulgavit, amplexi sunt.

D 2º Pari quis luderet enthymemate: Non minus hortatur idem Cassiodorus eosdem monachos indefesso labore vacent lectioni Patrum, puta Hieronymi, Augustini, Basilii et euerorum, et magis de illis quam de Cassiano perlegendis sic edixit: *Legite, sedulo legite, constanter legite*: igitur Vivarienses monachi regulas SS. Hieronymi, Basilii, etc., solemni et speciali votorum nuncupatione professi sunt.

3º Nonne parem de Cassiano legendo privatim et coram, ac in publicis conventus synaxibus legem dixit S. Benedictus? quis tamen jure dixerit Benedictinos sub Collatoris regula meruisse e?

4º Si quid diligentia in laudando Cassiano posuit Cassiodorus, indicium illud est mentis paria sentientis cum sapientissimo legislatore Benedicto, qui Cassianum impense coluit, eique legendo suos addixit, dum jubet capite 42 suæ Regulæ, ut *Sedeant omnes in unum; et legat unus collationes Patrum*; et capite

75: *Nec non et collationes Patrum. Quem sequitur A* cap. 29): *Nam si vos in monasterio Vivariensi, sicut credere dignum est, divina gratia suffragante, cœnobiorum consuetudo competenter erudiat, et aliquid sublimius defectos animos optare contingat, habetis montis Castelli secreta suavia, ut velut anachoretæ, præstante Domino, feliciter esse possitis, etc. Accedit, quod duodecim Sublacensibus cœnobiis duodecim abbates præposuerit quondam D. Benedictus, cum inter ea tamen minus interesset spatii quam inter Cassiodorana; quandoquidem illorum tria sita in ejusdem montis cacumine unius fontis S. legislatoris precibus impet-ati, cæterarumque rerum communi-
one gaudebant. An igitur Vivariense institutum pugnet cum regula nostra viderit vir eruditissimus; maxime cum hactenus satis, ut arbitrator, ostenderit nihil esse cause cur per regulas Patrum Regulam D. Benedicti Cassiodorum indicare voluisse dif-
fiteamur. At unicum forsân, inquit, Senatoris temporibus cœnobiium fuit, tum quia iis lem ibi cuncta cingebantur muris, tum quia vocem hanc, monaste-
rium, suis ipse in scriptis usurpat. Esto, usurpet: at nonne hac etiam, monasteria, utitur aliquando? De-
inde quis novit an non plura illa Sublacensium cœnobia idem quoque caperet murorum ambitus? Denique si latius monasterii nomen accipias, uni-
cum; si arctius, duplex fuisse apud Castellien-
ses affirmabimus, contendemusque nihil ob stare quominus duobus abbatibus subdita duplex domus Benedic-
tinæ pariter Regulæ totam sese mancipaverit.*

Tandem respondemus scopum Senatoris eo loci non esse scripta Cassiani proponere, ut propriam aliquam viventium normam; sed quædam menda doctrinæ illius discipulis suis detegere, ne offenderent incauti, præsertim in materia de auxiliis et gratia Dei, collatione 13, quam sanctus Prosper et alii invictissimum victricis gratiæ defensorem Augustinum secuti, reprehensione dignam judicaverunt. Sic enim ait Cassiodorus (*Lib. Div. Litt., cap. 29*): *Cassianum, qui conscripsit de institutione fidelium monachorum, sedulo legit, et libenter audit; qui tamen de libero arbitrio a beato Prospero jure culpatus est. Unde monemus, ut talibus rebus excedentem sub cautela legere debeatis, etc.* Nec hic tantum se censore exhibuit; sed quoties sese dedit occasio, aliorum etiam auctorum nœvos aut scopolos toto de Divinis Litteris libro suis tanta diligentia studuit indicare, ut si non unicus, saltem præcipuus hujus libri scopus esse videatur. Sed quid, amabo vos, in Regula S. Benedicti male sanum, aut minus orthodoxum, quod an madversione Senatoris indigeret, ut tanquam rea citari, et coram eo iudice sisti debuisset? Quid in opere quod toties prius sedes probavit, quod tot pontifices, tot sancti, et Ecclesia universa, summis extulere laudibus, inveniri posset, cui censoriæ severitatis nota inureretur a Cassiodoro? Contra vero, cum nihil in eo codice contineatur nisi laudabile, nisi sanctissimum, nisi divinum; quid mirum si ubi Cassianum arguebat Cassiodorus, de S. Benedicto taceret?

Urget tamen, et nihil remittit vir doctissimus; ait enim: Qui Benedictinus esse potuit Cassiodorus, cum duos abbates præter Benedictinæ Regulæ institutum monasterio suo præfecerit, imitatus videlicet Africanos, qui, sicut in Fulgentii Vita legitur, sua duobus abbatibus aliquando cœnobia subdidere? Unde Senatore, dum ad servandas Patrum regulas adhortatur suos (*Lib. de Div. Litt., cap. 32*), non de Benedicti quidem Regula, sed de mixta quadam alia, quam ex variis ipsorum ordinis monastici legislatorum regulis excerpserit, loqui censendum est.

Negamus claustris Vivariensibus duos abbates præfuisse, donec Chalcedoniam et Geruntium successores sibi senior Cassiodorus subrogaverit. Nec sane quid tum fecerit alienum a Regula Benedictina video. Ut enim duos abbates, sic duo monasteria, unum cœnobiarum, anachoretarum alterum, apud Vivarienses fuisse planius atque apertius Senator ipse dicit quam ut ab ullo in dubium adduci queat. Nam primo subjuncta Castellien-
ti monti cœnobiatarum claustra sic describit capite 29 de Divinis Litteris: *Invidet siquidem ros locus Vivariensis monasterii, etc.* Deinde vero, si quibus forte anachoreticæ vite cupiditate mentem subierit, ejusmodi recessibus Castelli montis secreta suavia assignasse se testatur. Hæc ita cum essent, et cum cœnobia atque anachoretæ vivendi ratione minus conveniant, eorum curam non uni, sed duobus demandandam esse vir prudentissimus existimavit. Neque id quidem parum valet ad demonstrandum Benedictinum Cassiodori monachatum, cum, ut jam monuimus, de gemino illo monachorum genere, vel in ipso primo Regulæ suæ capite sanctissimus legislator verba faciat; nec idem infrequens olim fuerit, aut etiamnum sit in quibusdam nostrorum monasteriis. Unde colligas Cassiodorum hæud Africanos longo intervallo a Vivariensibus septis distitos sectatum fuisse, sed finitimos Europæos; nec transmarina, sed domestica Benedictinorum non in Italia modo, verum etiam in aliis regionibus jam notissimorum exempla quesivisse. Quod vel ex ipso supra laudato capite 29 discimus, ubi propositus ad imitationem vicinis monachis (quos alius fuisse a Benedictinis nemo dixerit), eremiticæ vite studio sic incendit discipulos (*Lib. Div. Litt.,*

cap. 29): *Nam si vos in monasterio Vivariensi, sicut credere dignum est, divina gratia suffragante, cœnobiorum consuetudo competenter erudiat, et aliquid sublimius defectos animos optare contingat, habetis montis Castelli secreta suavia, ut velut anachoretæ, præstante Domino, feliciter esse possitis, etc. Accedit, quod duodecim Sublacensibus cœnobiis duodecim abbates præposuerit quondam D. Benedictus, cum inter ea tamen minus interesset spatii quam inter Cassiodorana; quandoquidem illorum tria sita in ejusdem montis cacumine unius fontis S. legislatoris precibus impet-ati, cæterarumque rerum communi-
one gaudebant. An igitur Vivariense institutum pugnet cum regula nostra viderit vir eruditissimus; maxime cum hactenus satis, ut arbitrator, ostenderit nihil esse cause cur per regulas Patrum Regulam D. Benedicti Cassiodorum indicare voluisse dif-
fiteamur. At unicum forsân, inquit, Senatoris temporibus cœnobiium fuit, tum quia iis lem ibi cuncta cingebantur muris, tum quia vocem hanc, monaste-
rium, suis ipse in scriptis usurpat. Esto, usurpet: at nonne hac etiam, monasteria, utitur aliquando? De-
inde quis novit an non plura illa Sublacensium cœnobia idem quoque caperet murorum ambitus? Denique si latius monasterii nomen accipias, uni-
cum; si arctius, duplex fuisse apud Castellien-
ses affirmabimus, contendemusque nihil ob stare quominus duobus abbatibus subdita duplex domus Benedic-
tinæ pariter Regulæ totam sese mancipaverit.*

TERTIA OBJECTIO.

Objicit iterum: Profanis et humanioribus litteris ex Cassiodori imperio vacabant Vivarienses monachi, ut satis patet ex libro de Divinis Litteris, quod tamen in ipso Benedictini ordinis exordio non legitimus usitatum; et proinde aut regulæ suæ transilisse leges, aut Benedictinum non fuisse Cassiodorum fatearis necesse est.

At quomodo primo Benedictinorum ævo ea studia non viguisse probabit vir doctissimus, cum illius sæculi annales ad nos usque minime pervenisse non ignoret?

Deinde neutiquam concedendum, qui in ipso ordine præ cæteris crevit, et insigniter adolevit scientiarum humaniorum usum, ad illius etiam cunas primordia sua non referre. Verumenimvero quis crederit, cum ad S. Benedictum e latebris Sublacensibus vix emergentem conflueret nobilissima Romanorum pubes, eum tot adolescentes et tot pueros quos in monasteria sua deinceps admitteudos curavit, in summa politorum litterarum ignoratione versari voluisse? Nisi forte dixerit, quod tamen incredibile est, sapientissimum legislatorem sui sacræ Scripturæ studio sese totos darent tam accurate præcepisse, ut vel ipsas horas, vel ipsum modum quo sacræ lectioni vacarent præscriperit: iisdem tamen alitum ad eas præclusisse, dum hos a primis studio-
rum elementis avocasset. Existimaverim equidem de S. Benedicto, omnium justorum spiritum pleno, eum melius judicaturum, qui dixerit sanctissimum illum virum primis de litteris ea statuisse, quæ de iis ab antiquis Patribus decreta fuisse commemorat Cassiodorus noster, dum ait (*Lib. Div. Litt., cap. 28*): *Sanctissimi Patres, quibus forte et ipsum S. Benedictum annumeratum voluit, decreverunt ne sæcularium litterarum studia respiciantur: quia non exinde minimum ad sacras Scripturas intelligendas sensus noster instruitur.*

Respondemus 3° quod dum prioribus et decanis educandos pueros committeret S. Benedictus, hos vellet sub iis præceptoribus non pietatis modo, sed etiam scientiarum tirocinia ponere. Nam, teste Leonardo, cap. 75 Concord. Reg., Isidorus Hispalensis in Regula sua (quæ quidem, ut ait idem auctor in præfatione Concordantiæ, non vultum differt a Benedictina) jubet virum sanctum, sapientem, etiam vitæ gravem, parvulos studiis litterarum in-
struere. At, inquit, quis in primo Benedictinorum cœtu tot

eximius dotibus quas Isidorus requirit instructus fuit? Obvius statim adest celebris ille Gordianus litteris Graecis apprime eruditus, qui vitam et acta martyrii S. Placidi testis oculus exaravit tanta sermonis elegantia, ut ipsi Justiniano imperatori admirationi esset, quod nec ipse distitetur Baronius. Ejus itidem collega fuit Faustus monachus a septimo aetatis anno S. Benedicti discipulus; is vitam sancti Mauri arte politissima conscripsit, quam vehementer approbavit ac laudavit summus pontifex Bonifacius IV. Ex quo iterum, quod magis ad rem nostram pertinet, concludendum est non alium le singularem illam scientiam hausisse Faustum, quam ex uberrimis monasteriorum fontibus quos vel ab ineunte pueritia teneris adhuc labris delibaverat.

Respondemus 4° quosdam ex hujusmodi pueris monachos in clerum a B. Benedicto primi-que ordinis nostri abbatibus cooptatos fuisse, et ad sublimia diaconatus ac presbyteratus decora provectos, quibus idcirco desse non debuit litteraria illa omni quom dignitates tantæ jure suo postulanti. At nullibi nisi in suis cœnobiis prima illius doctrinae elementa edoceri potuerunt.

His omnibus responsis coronis vice attemamus, si lubet, Bonifacii IV pontificis maximi auctoritatem; pulchre enim omnino asseverat quidquid sanctissimus patriarcha Benedictus expressis verbis non prohibuit, illud officioso silentio permisisse. Sed si nulla S. Benedicti lege sancitur litterarum studium, nulla quoque proscribitur; imo Regulae Benedictinae decretis non obscure congruere videtur. Cassiodorus itaque non modo non deflexit a Benedictinis statutis, dum suas Vivarii aperuit scholas, sed et illum ad eorum se normam religiosius composuisse non indubitanter affirmaverim.

OBJECTIO QUARTA.

Objicit tandem verisimillimum esse iisdem legibus monachum vixisse Cassiodorum quibus Dionysium Exiguum, quem opinatur Benedictinae Regulae non parum esse.

Facilis esset responsio, nec probatione forsitan destituta, si diceretur hactenus esse controversum de monachatu Dionysii, quem non infamæ notæ scriptores nobis concedunt; qua stante sententia rueret objectio. Verum quamvis non prævaleret opinio quæ magnum Exiguum Benedictinis accenset, non ideo statim periret illa quæ Senatorem inter eos annumerat, et objectioni fieret satis hoc modo.

1. Consentiant omnes Dionysium abbi monasticam vitam professum esse quam Vivarii, nec ibi oblitte, sed Romæ; indeque abbatem Romanum dictum esse. Sed ut erat laudatissima fama viri in omnium scientiarum genere versatissimi, voluisse Senatorem, pro suorum studiis impigrescit licitum, ut ad se diverteret jure hospitii et necessitudinis, ac Vivariense scholæ magister præset ad tempus. Hinc est quod eum collegam et consortem nominat, quem nimirum cathedrae studiosorum et curarum socium asciverat: *Qui mecum*, inquit (*Lib. Div. Litt., cap. 23*), *dialecticum legit*; et post pauca: *Pudet me de consorte dicere*. Non insolens erat apud monachos illa pro litteris confederatio, qua instructiores scientiæ viros vel ad se evocabant abbates, vel fructu adventantes rogabant subsisterent tantisper; ut illa doctrinae singularis et variae eruditionis fluentia in monasteria uberius derivarent. Quod si ad doctrinae cumulum accederet virtus eximia, tunc non solum recipiebantur benevole, sed, ut monet S. Benedictus cap. 61 Reg., ad emittenda stabilitatis vota invitabantur. His Benedictinae Regulae consiliis eruditus Senator Dionysium ad se accessit, curavitque fratrum studios præficiendum; sed tale litterarum commercium, scholæ præfectura, et quasi peregrina doctrinae communicatio in advenis hujusmodi, atque hospitibus magistris, qualis apud Vivarienses erat Dionysius, non eandem regulæ professionem exigunt.

2. Respondetur planius (stante hypothese de statu dubio monachatus Dionysii Exigui) aliis illa vixisse

A legibus quam Vivarienses, nihilque Cassiodorum, in ejus laudes alias abunde profusum, in eo notasse quod communem monasterii ejus vitam saperet, quam synaxes ad orandum, quibus religiosius intererat: *Nobiscum*, inquit (*Lib. Div. Litt., cap. 23*), *orare consueverat*. Imo dum ejus vivendi modum et mores prosequitur Senator, plura recenset quæ ab instituto Vivariensium prorsus abhorrebant; sic enim de Dionysio loquitur: *Castus nimirum cum alienas quotidie videret uxores; convivii gratanter intererat; porro quidem cibo, sed tamen escis communibus utebatur; non aspernabatur sæcularium conversationibus interesse, &c.* A quibus omnibus quantum abluerit tum Cassiodorus, tum Vivarienses certo certius produnt ejus ad monachos suos paræneses, et ea quæ de illorum solitudine et recessu, silentio et abstinentiis in Cassiodori Vita fusius prosecuti sumus.

Hinc iterum ruit secunda objectio superius diluta, asserens Cassiodorum instituta Cassiani vel vovisse, vel observasse. Nam si par fuit et idem observantia regularis typus Exiguo et Senatori, non solum a Vivariensium usibus discrepavit uterque, quod de posteriore vix unus admiserit; sed neuter cum Cassiano consensit. Nihil enim apud Cassianum frequentius quam strictioris abstinentiæ studium, silentii perpetua religio, intimi recessus, rarissimum cum viris sæcularibus colloquium, cum feminis nullum. Quod quantum fuerit a Dionysii moribus alienum, cum Vivariensium scholæ præset, evidentius patet ex superioribus verbis Cassiodori.

Nullus inter objecta vel obijcienda recensuerit numeri cujusdam scriptoris opinionem, ne dicam somnium, asserentis Encomiastici Augustiniani pag. 104, Cassiodorum inter Eremitas sancti Augustini solitarium delituisse. S. Aurelius, inquit, sive Magnus Aurelius Cassiodorus urbis Romæ Senator, etc. Ad singula pene suæ fabulae verba cespitavit. 1° Putat illud Senatoris nomen honorarium esse, et quoddam ejus dignitatum insigne, nescius proprium illius fuisse vocabulum. 2° Ipsum ad fascem consulares assumptum fuisse dicit anno 510, cum constet apud eruditos ex ipsis consulum fastis, ejus consulatum quatuor annis posteriorem fuisse. 3° Impingit gravibus cum Heliodoro Cassiodoro socium aciscit Orientalis peregrinationis, et collegam præfecturæ Constantinopolitanæ per octodecim annos; qui tamen Senator nusquam Constantinopoli egit. 4° Vivariense cœnobium muris Ravennatensibus conjungit, quod in Scylacensi Calabria tractu Geographia constituit. 5° Cum Cassiodorum Eremitis suis ascribit, Possevinum, Sixtum Senensem, et, quod mireris, ipsum Tritemium testes citare non veretur, quasi illius subcripserint opinioni, de qua altum apud duos priores silentium, et posterior Benedictinis Cassiodorum non semel nominatum attribuit. Plures viri alienis in messibus, vel inelius in spatiis imaginariis, ut aiunt, abunde luxuriantis, errores pros qui per otium lectoris nobis licere non credidimus.

CONCLUSIO.

1) Expensis ad trutinam superioribus momentis, et diligenter examinatis Baronii aliorumque argumentis, jam sit lectori liberum definire in quam partem ipse propendeat, an Benedictinam, an Cæsaris Baronii. Reddat quæ sunt Cæsaris Cæari, quæ sunt Benedicti Benedicto, et quæ sunt Dei Deo. Venerabuntur igitur et pronus amplectetur emittentissimam doctrinam cardinalis purpuram; fateatur virum esse omnium suffragiis dignissimum, et pro tot impensis laboribus ad Ecclesie decus et utilitatem immortalitatis laurea coronandum. Verum ex adverso non minoris obsequii vices veritati repenurus perpendiculari, an juste invidiantur Cassiodoro natalis Benedictini, quibus, ut vidimus, suffragantur Senatoris sub extremam B. Benedicti aetatem, et post ejus obitum vitam et monachatus; ipsa Benedictinae regulæ celebritas, et ad eam amplectendam omnium concursus, Cassiodoro non ignotus; exemplum omnium abbatum et cœnobiatorum Italiae, cum avo Cassiodori profiten-

tium; par Vivariensium et Cassinensium vivendi ratio; familiares apud Senatorem Benedicti Regulae textus, et haud absimiles apud utrumque scribendi formulae; consensus auctorum unanimis de Benedi-

ctina Cassiodori professione ad aetatem usque Baronii; tandem ad objecta quae sincere fideliterque retulimus, nec levis nec contemnenda responsio.

AUCTORUM TESTIMONIA

DE MAGNO AURELIO

CASSIODORO SENATORE.

Sanctus Beda vulgo Venerabilis dictus, lib. II in Exram, cap. 7. — Cassiodorus quondam Senator, repente Ecclesiae doctor, qui dum in Expositione Psalmorum, quam egregiam fecit, diligenter intuitus est quid Ambrosius, quid Hilarius, quid Augustinus, quid Cyrillus, quid Joannes, quid ceteri fratres dixerunt, electum se procul dubio a senioribus Judaeorum, id est contentitium et laudantium probavit.

Paulus Warnesfridus Diaconus, lib. I de Gestis Longobardorum, cap. 25. — Hujus, id est Justiniani, temporibus Cassiodorus apud urbem Romam tam saeculari quam divina scientia claruit, qui inter caetera quae nobilitate scripsit, Psalmorum praecipue occulta potentissime reseravit. Hic primitus consul, deinde senator, ad postremum vero monachus extitit.

Hincmarus archiepiscopus Rhemensis, de diversa et multiplici Animae Ratione, cap. 2. — Cassiodorus, vir acerrimi ingenii et insignis eruditionis, in libro quem de Anima conscripsit, magistros sanctae Ecclesiae in hac re sicut et in aliis se sequi ostendit. *Plura iterum citat ex Commentariis Cassiodori in Psalmos, cap. 25 et 35 de Praedestinatione.*

Sigebertus Gemblacensis de Scriptoribus ecclesiasticis. — Cassiodorus consul et senator, postea monachus et abbas, fecit tractatus super Psalmos, et totum operis corpus per tria membra, per psalmos scilicet quinquagenos divisit. Scripsit duos libros Institutionum, qualiter divinae et humanae lectiones debeant intelligi, et librum de Etymologiis, et alium librum Sacerdotis de Schematibus collegit. Scripsit librum Titulorum, quem de divina Scriptura collectum, voluit nuncupari Memoriale; ut breviter percurrant qui fastidiunt proluxa perlegere. Fecit Complexiones in Epistolis apostolorum, et in Actibus apostolorum, et in Apocalypsi, quae sunt brevissima explanatione decursae. Digessit etiam Catalogum consulum Romanorum. Epiphanium Scholasticum, qui tres Theodoretii, Socratis et Sozomeni historias de Graeco in Latinum transtulit, in unam Tripartitam historiam redegit. Novissime anno scilicet aetatis suae 25, precatu fratrum suorum scripsit de Orthographia, cujus regulas de duodecim nominatissimis grammaticis collegit, de Anima librum unum.

Robertus de Monte, inter opera Guiberti, pag. 718. — Ego, inquit, magis assentior Cassiodoro Senatori et monacho viro undecunque doctissimo, qui antiquitate temporis, ne dicam multiplicitate rerum scientia, ut pote consul, et apocrisiarius Theodorici regis Gothorum, Belam praecedere non dubitandus est.

Honorius Augustodunensis de Scriptor. ecclesiast. — Cassiodorus ex senatoribus Ravennae praefectus, arte philosophus, professione monachus, exposuit magnificentissimum Psalterium, et multa alia scripsit.

Helinandus et Vincentius Bellouacensis lib. XXI Speculi histor., quos citat et sequitur S. Antoninus in II parte Histor., lit. 11, c. 14. — Floruit Cassiodorus prius senator, postea monachus, qui Theodorici regis Italiae fuit cancellarius, et ex parte ejus multas fecit epistolas ad diversas personas de negotiis curialibus.... Idem super Psalmos commentatus 150 tractatus fecit. Librum quoque de Ratione Animae elegantem composuit, et librum de Orthographia.

Jordanus in Chronico. — Cassiodorus consul fuit, qui postea Conversus et monachus effectus, caeno-

hium construxit, et in saeculari divinaque litteratura clarus effulsit, Psalmos exposuit, libros Institutionum et Chronica fecit, et Tripartitam Historiam ordinavit.

Petrus de Natalibus, pag. 280 edit. 1519. — Cassiodorus confessor ex senatore monachus, quondam Theodorici regis Italiae cancellarius, natione Apulus, floruit tempore Childeberti regis Francorum. Hic vitae sanctitate admodum effulgens, divina et humana litteratura pollens, nonnulla perutilia Ecclesiae Dei digessit. Scripsit nempe librum de Trinitate, de Anima, de Amicitia, familiarium epistolarum. De Orthographia, super Psalterium 150 tractatus super et psalmos. Scripsit etiam Historiam Tripartitam, et Justiniani primi temporibus humanitatis debitum solvit. Sepultus in miraculis vivit.

Joannes Trithemius, libro II de Viris illustr. ord. S. Benedicti, cap. 3. — Cassiodorus Theodorici regis Italiae quondam cancellarius, ac deinde urbis Ravennae senator, vir in saecularibus Scripturis eruditissimus, philosophus et rhetor insignis, cum S. Patris nostri famam et religionem audisset, divino amore inspiratus vriculum contemnens, in uno cenobiorum ejus monachus effectus est, in quo omnipotenti Deo ex toto corde servire cupiens, ad studium sacrarum Scripturarum totum se contulit. In quibus tum scribendo adeo profecit, ut suo tempore vix haberet aequalem, in quo tanta utriusque litteraturae abundaret scientia. Testantur hoc multa praeterita quae scripsit opuscula: de quibus ego ad praesens tantum reperi subjecta. In Psalterium totum opus egregium 150 tractatus; de Ratione Animae librum unum; Tripartitam Historiam nostram fecit libris duodecim; in Cantica canticorum librum unum; de Institutione divinarum lectionum libros tres; Memoriale divinarum Scripturarum librum unum; in Epistolas Pauli breves complexiones libros quatuordecim; in Actus apostolorum librum unum; in Apocalypsim librum unum; Catalogum Romanorum consulum librum unum; de Grammatica, de Dialectica, de Rhetorica, de Philosophia, de Mathematica, de Geometria, de Astronomia, de Musica; Epistolarum ad diversos libros viginti octo; Etymologiarum librum unum; de Tropis et Schematibus librum unum. Alia quoque multa edidit, quae ad notitiam meam non venerunt. Hic post aliquot conversionis suae annos abbas electus est, et monasterio multo tempore utiliter praefuit. Cum esset annorum nonaginta trium, rogatu fratrum scripsit de Orthographia elegantissimum librum, cujus regulas de duodecim nominatissimis collegit. Claruit autem circa aenum Domini sexcentisimum. Plura vide apud eundem lib. I de Viris illustr. ord. S. Benedicti, cap. 6, et lib. III, cap. 7, et lib. de Scriptor. eccles., pag. 241.

Trithemium sequuntur qui scriptorum ecclesiasticorum Catalogos edidit, et bibliothecarii fere omnes iislem pene verbis, ut Joannes Ferrerius, Gesnerus, Sixtus Senensis, Bellarminius, Possevinus, Philip. Labbaeus, Vossius et alii.

Ex epistola Joan. Cochlei ad clariss. virum et Deo dignum martyrem Thomam Morum, data in idus Novemb. anni 1528. — Inveni in bibliotheca D. Stephani Chronicon Cassiodori, libellum quidem parvulum, sed Romana nobilitate insignem, eruditisque omni-